

Výroková a predikátová logika - IX

Petr Gregor

KTIML MFF UK

ZS 2015/2016

Vlastnosti teorií

Zavedeme syntaktické varianty již definovaných sémantických pojmů.

Nechť T je teorie jazyka L . Je-li sentence φ dokazatelná z T , řekneme, že φ je **věta** (**teorém**) teorie T . Množinu vět teorie T označme

$$\text{Thm}^L(T) = \{\varphi \in \text{Fm}_L \mid T \vdash \varphi\}.$$

Řekneme, že teorie T je

- **sporná**, jestliže je v T dokazatelný $\perp$ (spor), jinak je **bezesporná**,
- **kompletní**, jestliže není sporná a každá **sentence** je v ní dokazatelná či zamítnutelná, tj. $T \vdash \varphi$ či $T \vdash \neg\varphi$.
- **extenze** teorie T' jazyka L' , jestliže $L' \subseteq L$ a $\text{Thm}^{L'}(T') \subseteq \text{Thm}^L(T)$, o extenzi T teorie T' řekneme, že je **jednoduchá**, pokud $L = L'$, a **konzervativní**, pokud $\text{Thm}^{L'}(T') = \text{Thm}^L(T) \cap \text{Fm}_{L'}$,
- **ekvivalentní** s teorií T' , jestliže T je extenzí T' a T' je extenzí T .

Důsledky

Z korektnosti a úplnosti tablo metody vyplývá, že předchozí pojmy se shodují se svými sémantickými variantami.

Důsledek Pro každou teorii T a sentence φ, ψ jazyka L ,

- $T \vdash \varphi$ právě když $T \models \varphi$,
- $\text{Thm}^L(T) = \theta^L(T)$,
- T je sporná, právě když není splnitelná, tj. nemá model,
- T je kompletní, právě když je sémanticky kompletní, tj. má až na elementární ekvivalenci jediný model,
- $T, \varphi \vdash \psi$ právě když $T \vdash \varphi \rightarrow \psi$ (Věta o dedukci).

Poznámka Větu o dedukci lze dokázat přímo, transformací příslušných tabel.

Existence spočetného modelu a kompaktnost

Věta Každá bezesporná teorie T spočetného jazyka L bez rovnosti má spočetně nekonečný model.

Důkaz Nechť τ je systematické tablo z T s $F \perp$ v kořeni. Jelikož je dokončené a obsahuje bezespornou větev V , neboť $\perp$ není dokazatelný z T , existuje kanonický model $\mathcal{A}$ z V . Jelikož se $\mathcal{A}$ shoduje s V , jeho redukt na jazyk L je hledaným spočetně nekonečným modelem T . $\square$

Poznámka Jde o slabou verzi tzv. Löwenheim-Skolemovy věty. Ve spočetném jazyce s rovností je kanonický model s rovností spočetný.

Věta Teorie má model, právě když každá její konečná část má model.

Důkaz Implikace zleva doprava je zřejmá. Pokud teorie T nemá model, je sporná, tj. je z ní dokazatelný $\perp$ systematickým tablem τ . Jelikož je τ konečné, je $\perp$ dokazatelný z nějaké konečné $T' \subseteq T$, tj. T' nemá model. $\square$

Nestandardní model přirozených čísel

Nechť $\underline{\mathbb{N}} = \langle \mathbb{N}, S, +, \cdot, 0, \leq \rangle$ je standardní model přirozených čísel.

Označme $\text{Th}(\underline{\mathbb{N}})$ množinu všech pravdivých **sentencí** v $\underline{\mathbb{N}}$. Pro $n \in \mathbb{N}$ označme $\underline{n}$ term $S(S(\dots(S(0)\dots)))$, tzv. **n -tý numerál**, kde **S** je aplikováno n -krát.

Uvažme následující teorii T , kde c je nový konstantní symbol.

$$T = \text{Th}(\underline{\mathbb{N}}) \cup \{ \underline{n} < c \mid n \in \mathbb{N} \}$$

Pozorování Každá konečná část teorie T má model.

Tedy dle **věty o kompaktnosti** má T **model $\mathcal{A}$** , jde o **nestandardní model přirozených čísel**. Každá sentence z $\text{Th}(\underline{\mathbb{N}})$ v něm platí, ale zároveň obsahuje **prvek $c^{\mathcal{A}}$ větší než každé $n \in \mathbb{N}$ (tj. hodnota termu $\underline{n}$ v $\mathcal{A}$).**

Rozšiřování teorií

Ukážeme, že zavádění nových pojmů má “pomocný charakter”.

Tvrzení *Nechť T je teorie jazyka L , T' je teorie jazyka L' a $L \subseteq L'$.*

- (i) T' je extenze T , právě když **redukt** $\mathcal{A}$ každého modelu $\mathcal{A}'$ teorie T' na jazyk L je modelem teorie T ,*
- (ii) T' je **konzervativní** extenze T , je-li T' extenze T a každý model $\mathcal{A}$ teorie T lze **expandovat** do jazyka L' na model $\mathcal{A}'$ teorie T' .*

Důkaz

- (i)a) Je-li T' extenze T a φ libovolný axiom T , pak $T' \models \varphi$. Tedy $\mathcal{A}' \models \varphi$ a rovněž $\mathcal{A} \models \varphi$, z čehož plyne, že $\mathcal{A}$ je modelem T .*
- (i)b) Je-li $\mathcal{A}$ modelem T a $T \models \varphi$, kde φ je jazyka L , pak $\mathcal{A} \models \varphi$ a rovněž $\mathcal{A}' \models \varphi$. Z toho plyne, že $T' \models \varphi$ a tedy T' je extenze T .*
- (ii) Je-li $T' \models \varphi$, kde φ je nad L , a $\mathcal{A}$ je model T , pak v nějaké jeho expanzi $\mathcal{A}' \models \varphi$ a tedy $\mathcal{A} \models \varphi$. Z čehož $T \models \varphi$, tj. T' je konzervativní. $\square$*

Extenze o definovaný relační symbol

Nechť T je teorie jazyka L , $\psi(x_1, \dots, x_n)$ je formule jazyka L ve volných proměnných $x_1, \dots, x_n$ a L' je rozšíření L o nový n -ární relační symbol R .

Extenze teorie T o **definici** R formulí ψ je teorie T' vzniklá přidáním axiomu

$$R(x_1, \dots, x_n) \leftrightarrow \psi(x_1, \dots, x_n)$$

Pozorování Každý model teorie T lze **jednoznačně** expandovat na model T' .

Důsledek T' je **konzervativní** extenze T .

Tvrzení Pro každou formuli φ' nad L' **existuje** φ nad L , t.ž. $T' \models \varphi' \leftrightarrow \varphi$.

Důkaz Každou podformuli $R(t_1, \dots, t_n)$ nahradíme za $\psi'(x_1/t_1, \dots, x_n/t_n)$, kde ψ' je **vhodná varianta** ψ zaručující substituovatelnost všech termů. $\square$

Např. symbol $\leq$ lze zavést v jazyce aritmetiky pomocí axiomu

$$x \leq y \leftrightarrow (\exists z)(x + z = y)$$

Extenze o definovaný funkční symbol

Nechť T je teorie jazyka L a pro formuli $\psi(x_1, \dots, x_n, y)$ jazyka L ve volných proměnných $x_1, \dots, x_n, y$ platí

$$T \models (\exists y)\psi(x_1, \dots, x_n, y) \quad (\text{existence})$$

$$T \models \psi(x_1, \dots, x_n, y) \wedge \psi(x_1, \dots, x_n, z) \rightarrow y = z \quad (\text{jednoznačnost})$$

Označme L' rozšíření L o nový n -ární funkční symbol f .

Extenze teorie T o **definici** f formulí ψ je teorie T' vzniklá přidáním axiomu

$$f(x_1, \dots, x_n) = y \leftrightarrow \psi(x_1, \dots, x_n, y)$$

Poznámka Je-li ψ tvaru $t(x_1, \dots, x_n) = y$, kde $x_1, \dots, x_n$ jsou proměnné termu t , podmínky existence a jednoznačnosti platí.

Např. binární funkční symbol – lze zavést pomocí + a unárního – axiomem

$$x - y = z \leftrightarrow x + (-y) = z$$

Extenze o definovaný funkční symbol (pokr.)

Pozorování Každý model teorie T lze *jednoznačně* expandovat na model T' .

Důsledek T' je konzervativní extenze T .

Tvrzení Pro každou formuli φ' nad L' existuje φ nad L , t.ž. $T' \models \varphi' \leftrightarrow \varphi$.

Důkaz Stačí uvážit φ' s jediným výskytem f . Má-li φ' více výskytů f , lze postup aplikovat induktivně. Označme φ^* formuli vzniklou z φ' nahrazením termu $f(t_1, \dots, t_n)$ za novou proměnnou z . Za φ vezmeme formuli

$$(\exists z)(\varphi^* \wedge \psi'(x_1/t_1, \dots, x_n/t_n, y/z)),$$

kde ψ' je vhodná varianta ψ zaručující substituovatelnost všech termů.

Nechť $\mathcal{A}$ je model T' , e je ohodnocení, $a = f^A(t_1, \dots, t_n)[e]$. Díky oběma podmínkám platí $\mathcal{A} \models \psi'(x_1/t_1, \dots, x_n/t_n, y/z)[e]$ právě když $e(z) = a$. Tedy

$$\mathcal{A} \models \varphi[e] \Leftrightarrow \mathcal{A} \models \varphi^*[e(z/a)] \Leftrightarrow \mathcal{A} \models \varphi'[e]$$

pro každé ohodnocení e , tj. $\mathcal{A} \models \varphi' \leftrightarrow \varphi$ a tedy $T' \models \varphi' \leftrightarrow \varphi$. $\square$

Extenze o definice

Teorie T' jazyka L' je **extenze** teorie T jazyka L **o definice**, pokud vznikla z T postupnou **extenzí o definici relačního či funkčního symbolu**.

Důsledek *Nechť T' je extenze teorie T o definice. Pak*

- *každý model teorie T lze **jednoznačně** expandovat na model T' ,*
- *T' je **konzervativní extenze T** ,*
- *pro každou formuli φ' nad L' existuje φ nad L taková, že $T' \models \varphi' \leftrightarrow \varphi$.*

*Např. v teorii $T = \{(\exists y)(x + y = 0), (x + y = 0) \wedge (x + z = 0) \rightarrow y = z\}$ nad $L = \langle +, 0, \leq \rangle$ s rovností lze zavést **< a unární funkční symbol – axiomy***

$$-x = y \leftrightarrow x + y = 0$$

$$x < y \leftrightarrow x \leq y \wedge \neg(x = y)$$

Pak formule $-x < y$ je v této extenzi o definice ekvivalentní formuli

$$(\exists z)((z \leq y \wedge \neg(z = y)) \wedge x + z = 0).$$

Ekvisplnitelnost

Ukážeme, že problém splnitelnosti lze *redukovat* na otevřené teorie.

- Teorie T , T' jsou **ekvisplnitelné**, jestliže T má model $\Leftrightarrow T'$ má model.
- Formule φ je v *prenexním (normálním) tvaru (PNF)*, má-li tvar

$$(Q_1 x_1) \dots (Q_n x_n) \varphi',$$

kde Q_i značí $\forall$ nebo $\exists$, proměnné $x_1, \dots, x_n$ jsou navzájem různé a φ' je otevřená formule, zvaná *otevřené jádro*. $(Q_1 x_1) \dots (Q_n x_n)$ je tzv. *prefix*.

- Speciálně, jsou-li všechny kvantifikátory $\forall$, je φ **univerzální** formule.

K teorii T nalezneme ekvisplnitelnou otevřenou teorii následujícím postupem.

- (1) Axiomy teorie T nahradíme za ekvivalentní formule v *prenexním* tvaru.
- (2) Pomocí nových funkčních symbolů je převedeme na ekvisplnitelné univerzální formule, tzv. *Skolemovy varianty*.
- (3) Jejich *otevřená jádra* budou tvořit hledanou teorii.

Vytýkání kvantifikátorů

Nechť Q značí kvantifikátor $\forall$ nebo $\exists$ a $\overline{Q}$ značí opačný kvantifikátor.

Pro každé formule φ, ψ takové, že x **není volná** ve formuli ψ ,

$$\models \neg(Qx)\varphi \leftrightarrow (\overline{Q}x)\neg\varphi$$

$$\models ((Qx)\varphi \wedge \psi) \leftrightarrow (Qx)(\varphi \wedge \psi)$$

$$\models ((Qx)\varphi \vee \psi) \leftrightarrow (Qx)(\varphi \vee \psi)$$

$$\models ((Qx)\varphi \rightarrow \psi) \leftrightarrow (\overline{Q}x)(\varphi \rightarrow \psi)$$

$$\models (\psi \rightarrow (Qx)\varphi) \leftrightarrow (Qx)(\psi \rightarrow \varphi)$$

Uvedené ekvivalence lze ověřit sémanticky nebo dokázat tablo metodou (přes generální uzávěr, *není-li to sentence*).

Poznámka Předpoklad, že x *není volná* ve formuli ψ je v každé ekvivalenci (kromě té první) nutný pro nějaký kvantifikátor Q . Např.

$$\not\models ((\exists x)P(x) \wedge P(x)) \leftrightarrow (\exists x)(P(x) \wedge P(x))$$

Převod na prenexní tvar

Tvrzení Necht' φ' je formule vzniklá z formule φ nahrazením některých výskytů podformule ψ za formuli ψ' . Jestliže $T \models \psi \leftrightarrow \psi'$, pak $T \models \varphi \leftrightarrow \varphi'$.

Důkaz Snadno indukcí dle struktury formule φ . $\square$

Tvrzení Ke každé formuli φ existuje ekvivalentní formule φ' v *prenexním normálním tvaru*, tj. $\models \varphi \leftrightarrow \varphi'$.

Důkaz Indukcí dle struktury φ pomocí *vytýkání kvantifikátorů*, náhradou podformulí za jejich *varianty* a využitím předchozího tvrzení o ekvivalenci. $\square$

Např.

$$\begin{aligned}
 ((\forall z)P(x, z) \wedge P(y, z)) &\rightarrow \neg(\exists x)P(x, y) \\
 ((\forall u)P(x, u) \wedge P(y, z)) &\rightarrow (\forall x)\neg P(x, y) \\
 (\forall u)(P(x, u) \wedge P(y, z)) &\rightarrow (\forall v)\neg P(v, y) \\
 (\exists u)((P(x, u) \wedge P(y, z)) &\rightarrow (\forall v)\neg P(v, y)) \\
 (\exists u)(\forall v)((P(x, u) \wedge P(y, z)) &\rightarrow \neg P(v, y))
 \end{aligned}$$

Skolemova varianta

Nechť φ je **sentence** jazyka L v **prenexním normálním tvaru**, $y_1, \dots, y_n$ jsou **existenčně** kvantifikované proměnné ve φ (v tomto pořadí) a pro každé $i \leq n$ nechť $x_1, \dots, x_{n_i}$ jsou **univerzálně** kvantifikované proměnné před y_i . Označme L' rozšíření L o nové n_i -ární funkční symboly f_i pro každé $i \leq n$.

Nechť φ_S je formule jazyka L' , jež vznikne z formule φ odstraněním $(\exists y_i)$ z jejího prefixu a nahrazením každého výskytu proměnné y_i za term $f_i(x_1, \dots, x_{n_i})$. Pak formule φ_S se nazývá **Skolemova varianta** formule φ .

Např. pro formuli φ

$$(\exists y_1)(\forall x_1)(\forall x_2)(\exists y_2)(\forall x_3)R(y_1, x_1, x_2, y_2, x_3)$$

je následující formule φ_S její Skolemovou variantou

$$(\forall x_1)(\forall x_2)(\forall x_3)R(f_1, x_1, x_2, f_2(x_1, x_2), x_3),$$

kde f_1 je nový konstantní symbol a f_2 je nový binární funkční symbol.

Vlastnosti Skolemovy varianty

Lemma *Nechť φ je sentence $(\forall x_1) \dots (\forall x_n)(\exists y)\psi$ jazyka L a φ' je sentence $(\forall x_1) \dots (\forall x_n)\psi(y/f(x_1, \dots, x_n))$, kde f je nový funkční symbol. Pak*

- (1) *redukt $\mathcal{A}$ každého modelu $\mathcal{A}'$ formule φ' na jazyk L je modelem φ ,*
- (2) *každý model $\mathcal{A}$ formule φ lze expandovat na model $\mathcal{A}'$ formule φ' .*

Poznámka *Na rozdíl od extenze o definici funkčního symbolu, expanze v tvrzení (2) tentokrát nemusí být jednoznačná.*

Důkaz (1) Nechť $\mathcal{A}' \models \varphi'$ a $\mathcal{A}$ je redukt $\mathcal{A}'$ na jazyk L . Jelikož pro každé ohodnocení e je $\mathcal{A} \models \psi[e(y/a)]$, kde $a = (f(x_1, \dots, x_n))^{A'}[e]$, platí $\mathcal{A} \models \varphi$.
 (2) Nechť $\mathcal{A} \models \varphi$. Pak existuje funkce $f^A: A^n \rightarrow A$ taková, že pro každé ohodnocení e platí $\mathcal{A} \models \psi[e(y/a)]$, kde $a = f^A(e(x_1), \dots, e(x_n))$, a tedy expanze $\mathcal{A}'$ struktury $\mathcal{A}$ o funkci f^A je modelem φ' . $\square$

Důsledek *Je-li φ' Skolemova varianta formule φ , obě tvrzení (1) a (2) pro φ , φ' rovněž platí. Tedy φ , φ' jsou ekvisplnitelné.*

Skolemova věta

Věta Každá teorie T má *otevřenou konzervativní* extenzi T^* .

Důkaz Lze předpokládat, že T je v uzavřeném tvaru. Nechť L je její jazyk.

- Nahrazením každého axiomu teorie T za ekvivalentní formuli v *prenexním tvaru* získáme ekvivalentní teorii T° .
- **Nahrazením** každého axiomu teorie T° za jeho *Skolemovu variantu* získáme teorii T' rozšířeného jazyka L' .
- Jelikož je redukt každého modelu teorie T' na jazyk L modelem teorie T , je T' *extenze* T .
- Jelikož i každý model teorie T lze expandovat na model teorie T' , je to extenze *konzervativní*.
- Jelikož každý axiom teorie T' je univerzální sentence, jejich nahrazením za *otevřená jádra* získáme otevřenou teorii T^* ekvivalentní s T' . $\square$

Důsledek Ke každé teorii existuje *ekvisplnitelná otevřená* teorie.

Redukce nesplnitelnosti na úroveň VL

Je-li otevřená teorie nesplnitelná, lze to “doložit na konkrétních prvcích”.

Např. teorie

$$T = \{P(x, y) \vee R(x, y), \neg P(c, y), \neg R(x, f(x))\}$$

jazyka $L = \langle P, R, f, c \rangle$ nemá model, což lze doložit nesplnitelnou konjunkcí konečně mnoha **instancí** (některých) axiomů teorie T v **konstantních termech**

$$(P(c, f(c)) \vee R(c, f(c))) \wedge \neg P(c, f(c)) \wedge \neg R(c, f(c)),$$

což je lživá formule ve tvaru výroku

$$(p \vee r) \wedge \neg p \wedge \neg r.$$

Instance $\varphi(x_1/t_1, \dots, x_n/t_n)$ otevřené formule φ ve volných proměnných $x_1, \dots, x_n$ je **základní (ground) instance**, jsou-li všechny termy $t_1, \dots, t_n$ konstantní. Konstantní termy nazýváme také **základní (ground) termy**.

Herbrandův model

Nechť $L = \langle \mathcal{R}, \mathcal{F} \rangle$ je jazyk s alespoň jedním konstantním symbolem.

(Je-li třeba, do L přidáme nový konstantní symbol.)

- **Herbrandovo univerzum** pro L je množina všech konstantních termů z L .
Např. pro $L = \langle P, f, c \rangle$, kde P je relační, f je binární funkční, c konstantní
 $A = \{c, f(c, c), f(f(c, c), c), f(c, f(c, c)), f(f(c, c), f(c, c)), \dots\}$
- **Struktura $\mathcal{A}$ pro L** je **Herbrandova struktura**, je-li doména A Herbrandovo univerzum pro L a pro každý n -ární funkční symbol $f \in \mathcal{F}$ a $t_1, \dots, t_n \in A$,

$$f^A(t_1, \dots, t_n) = f(t_1, \dots, t_n)$$

(včetně $n = 0$, tj. $c^A = c$ pro každý konstantní symbol c).

Poznámka Na rozdíl od **kanonické struktury** nejsou předepsané relace.

Např. $\mathcal{A} = \langle A, P^A, f^A, c^A \rangle$, kde $P^A = \emptyset$, $c^A = c$ a $f^A(c, c) = f(c, c), \dots$

- **Herbrandův model** teorie T je Herbrandova struktura, jež je modelem T .

Herbrandova věta

Věta Necht' T je otevřená teorie jazyka L bez rovnosti a s alespoň jedním konstantním symbolem. Pak

- (a) T má Herbrandův model, anebo
- (b) existuje konečně mnoho základních instancí axiomů z T , jejichž konjunkce je nespílitelná, a tedy T nemá model.

Důkaz Necht' T' je množina všech základních instancí axiomů z T . Uvažme dokončené (např. systematické) tablo τ z T' v jazyce L (bez přidávání nových konstant) s položkou $F \perp$ v kořeni.

- Obsahuje-li tablo τ bezespornou větev V , kanonický model z větve V je Herbrandovým modelem teorie T .
- Jinak je τ sporné, tj. $T' \vdash \perp$. Navíc je konečné, tedy $\perp$ je dokazatelný jen z konečně mnoha formulí T' , tj. jejich konjunkce je nespílitelná. $\square$

Poznámka V případě jazyka L s rovností teorii T rozšíříme na T^* o axiomy rovnosti pro L a pokud T^* má Herbrandův model $\mathcal{A}$, zfaktorizujeme ho dle $=^A$.

Důsledky Herbrandovy věty

Nechť L je jazyk obsahující alespoň jeden konstantní symbol.

Důsledek Pro každou otevřenou $\varphi(x_1, \dots, x_n)$ jazyka L je $(\exists x_1) \dots (\exists x_n)\varphi$ pravdivá, právě když existují konstantní termy t_{ij} jazyka L takové, že

$$\varphi(x_1/t_{11}, \dots, x_n/t_{1n}) \vee \dots \vee \varphi(x_1/t_{m1}, \dots, x_n/t_{mn})$$

je (výroková) tautologie.

Důkaz $(\exists x_1) \dots (\exists x_n)\varphi$ je pravdivá $\Leftrightarrow (\forall x_1) \dots (\forall x_n)\neg\varphi$ je nespílitelná $\Leftrightarrow \neg\varphi$ je nespílitelná. Ostatní vyplývá z Herbrandovy věty pro $\neg\varphi$. $\square$

Důsledek Otevřená teorie T jazyka L má model, právě když teorie T' všech základních instancí axiomů z T má model.

Důkaz Má-li T model $\mathcal{A}$, platí v něm každá instance každého axiomu z T , tedy $\mathcal{A}$ je modelem T' . Nemá-li T model, dle H. věty existuje (konečně) formulí z T' , jejichž konjunkce je nespílitelná, tedy T' nemá model. $\square$